

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

települési/megyei értéktárba történő felvételéhez

„MEZŐBERÉNYI TAKÁCS SZŐTTESEK”

1. kép: Mezőberényi szedett takács szőtt, szlovák halotti textil. Mérete: 120x200 cm, Rozgonyi Lászlóné tulajdona.

Készítette:

Debreczeni János
Mezőberény, 2015. augusztus 7.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Békés Megyei Népművészeti Egyesület

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Pál Miklósné

Levelezési cím: 5650 Békéscsaba, Orosházi út 32.

Telefonszám: 06-30/299-7789

E-mail cím: info@bmne.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: „**Mezőberényi takács szőttések**”

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

agrár- élelmiszergazdaság	és	egészség és életmód	épített környezet
ipari és megoldások	műszaki	X kulturális örökség	sport
természeti környezet		turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Muzeális Gyűjtemény, magánszemélyek

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

X települési	tájegységi	X megyei	külhoni magyarság
---------------------	------------	-----------------	-------------------

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A szövött anyagok készítése régóta iparszerűen is folyik Mezőberényben. A takácsmesterségről 1754-ben történik először említés. Akkor az összeírt 8 mesterember közül 1 takács volt. Pontos forrás a nevét nem említi, csak feltételezhetjük, hogy azonos lehet az 1711-ben Chemnitz-ben született Valentin Rück takácsmesterrel, akinek szedettes csíkos abrosza a legrégibb szöttes emlékün.

Mezőberényben 1819-ben alakultak meg a céhek, volt csizmadia céh és egy vegyes /kovács, kerékgyártó, asztalos, lakatos és esztergályos/ céh. A takácsoknak külön céhük nem volt, ezt számuk sem tette lehetővé. 1823-ban mindössze 3 takács dolgozott a településen. Fényes Elek meg is jegyzi 1839-ben: „Az asszonyok különben Csabán, Komlóson, Berényben, Szarvason nemcsak jó fonók, hanem szőni is tudnak, úgyhogy itt takácsokra kevés szükség van.”

A szövőipar kifejlődése 1882-től számítható. Ekkor a Békéscsabán működő kis szövőiskolába egy asszonyt küldött tanulni a Mezőberényi Népművelési Egylet, 1892-ben állami megrendelésre 110 szövőszéken bedolgozó rendszerben indult meg egy üzleti vállalkozás, ez volt az első berényi szövő üzem.

Mellette ekkor már 6 takácsmester is dolgozott, részben önállóan, részben néhány munkást foglalkoztatva. Az iparszerűen folyó textilmunka éreztette hatását a népi szövésben is. A háziiparosok jó része azok közül az asszonyok közül kerültek ki, akik leánykorukban valamelyik textilüzem munkásai voltak. Többen ott tanulták meg a szövés alapját képező

nyüstbefűzést, átvettek a takácsoktól több technikai újítást pl.: a gyorsvetélőt, a fémszálas nyüstöt, a fémlemezes bordákat.

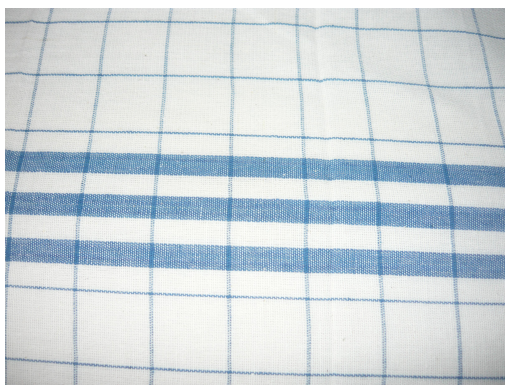
2. kép: Postazsák, mezőberényi takácsok által sávolykötésben szőtt munka, kender natúr-fekete. Debreczeni János tulajdona

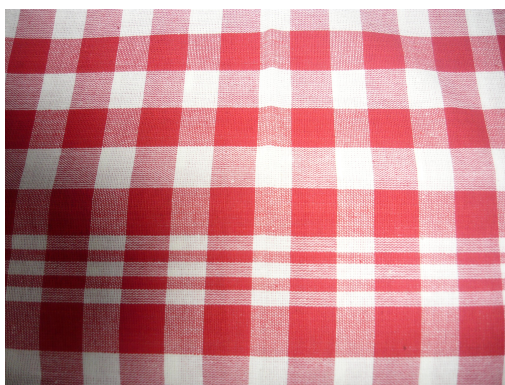
3. kép: Ripsz kötéssel szőtt szakajtókendő, pamut lánc, pamut vetülék, takácsmunka. Két vége azsúrral szegett. Mérete: 70 x 70 cm. Debreczeni János tulajdona

4. kép: Mintás befűzéssel szőtt szakajtókendő, pamut lánc, pamut vetülék, piros díszítmény. Mérete: 70x70 cm. Debreczeni János tulajdona

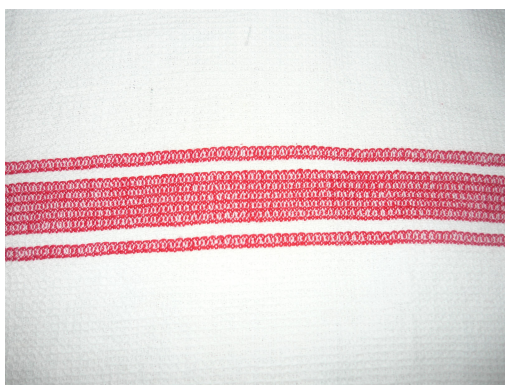
5. kép: Szálba kockás pohártörölő, takácsmunka, pamut fehér-kék, mérete: 60x 60 cm, Debreczeni János tulajdona

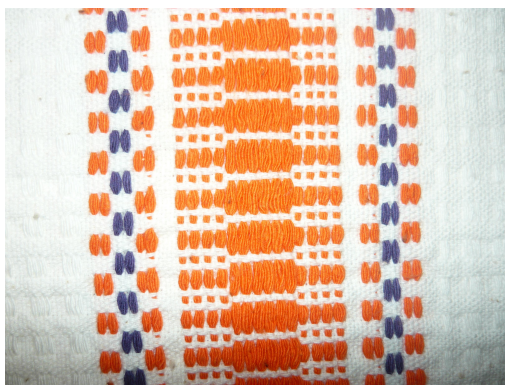
6. kép: Kőmintás pohártörölő 70 x 70 cm, fehér-piros pamut, takácsmunka, Debreczeni János tulajdona

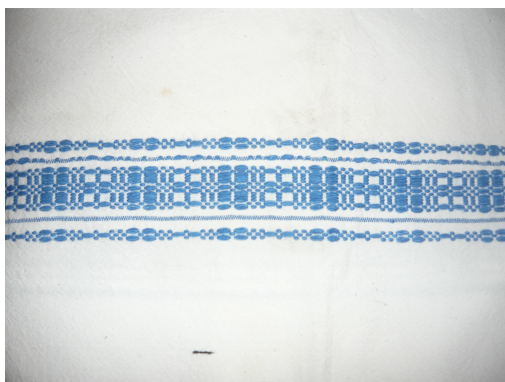
7. kép: Takácstörülköző, pamut, 4 nyüstös törtsávoly kötéssel szőtt, fehér-kék díszítménnyel. Mérete: 50x100 cm, Debreczeni János tulajdona

8. kép: 5 nyüsstel szőtt darázstörülköző, takácsmunka, fehér-piros pamut, mérete: 50x100 cm, Debreczeni János tulajdona

9. kép: Kockás alapszövettel szőtt pamuttörülköző, fehér-kék-sárga takácsmunka, mérete: 50x100 cm. Debreczeni János tulajdona.

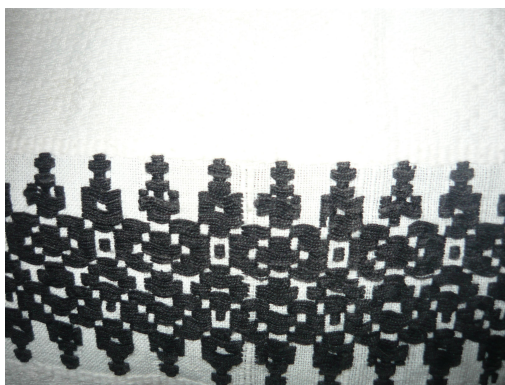
10. kép: Takács vászontörülköző, mintázás befűzéssel, fehér-kék pamutból, mérete: 50 x 110 cm. Debreczeni János tulajdona.

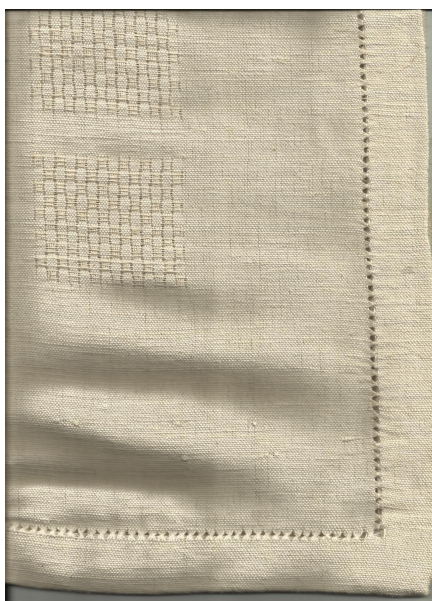
11. kép: Pamut sütőabrosz, fehér-piros-kék mintázás befűzéssel, takácsmunka, mérete: 140x200 cm. Az Orlai Petrics Soma Kulturális Központ Muzeális Gyűjtemény tulajdona. Lsz.: 2000.6.3.

12. kép: Takács rétes abrosz, pamut, fehér-piros mintázás befűzéssel. Mérete: 140x220 cm. Debreczeni János tulajdona.

13. kép: Aprókockás alapszövettel szőtt, fekete szedettes halotti szőttes. Feltételezhetően mezőberényi szlovák család számára szőtte valamelyik mezőberényi takács, mérete: 120x200 cm. Rozgonyi Lászlóné tulajdona.

14. kép: Kender táblás szőttes 140x140 cm. Takácsmunka, Debreczeni János tulajdona.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

A mezőberényi takácsok munkáikkal nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy Mezőberényben komoly textilipar alakult ki a XIX. században és ez jelentős fejlődésen ment át a XX. század során. A takácsok hatása érezhető a mezőberényi paraszti szövőknél is. Pontos feljegyzés is említi, de takács hatásra jelent meg a fémnyüst és a fémboarda, valamint a takácsok által felvetett szövőszékeken finomabb munkát is el tudtak készíteni a paraszt szövők. Az Orlai Petrics Soma kulturális Központ muzeális gyűjteményében számos takács munka található, sajnos lényegesen kevesebb, mint amennyit a mezőberényi takácsok korábbi ténykedése indokolna. Sajnos ezek elhasználódtak, elkallódtak.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

- Bonyhai Mihály: Mezőberény Monográfiája.
- Debreczeni János: Szőttesek Mezőberényben /kézirat/
- Debreczeni Klára: Mezőberény népművészete. A vászonszövéstől a népviseletig. /szakdolgozat/
- Iplom József: Mezőberény újraterelítése.

- Hentz Lajos: Mezőberényi Szöttesek.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja: a szövegben elhelyezve hivatkozásokkal.
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

A fotók a mezőberényi Orlai Petrics Soma Kulturális Központ Muzeális Gyűjteménye és Debreczeni János magángyűjteménye takács szőtteseiről készültek. Felhasználásukhoz csak a hivatkozásokkal együtt járulok hozzá.

Debreczeni János
népi iparművész, a Népművészet Mestere